

**СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

Автор: РАДОСТИНА БОРИСОВА АНТОНОВА

**Тема: ВЛИЯНИЕТО НА ГРУПОВАТА ПРИНАДЛЕЖНОСТ ВЪРХУ
ЖИЗНЕНИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ ПРИ МЛАДЕЖИ ОТ БЪЛГАРСКИ И РОМСКИ
ПРОИЗХОД**

**Научен ръководител: Майа Грекова, професор, доктор на социологическите
науки**

Научна област: Социални, стопански и правни науки

**Професионално направление: 3.1. Социология, антропология, науки за
културата**

Факултет: Философски

Катедра: Социология

**Член на жури: Таня Неделчева, професор, доктор на социологическите
науки, Институт по философия и социология, Българска академия на науките**

**Основание: Настоящата рецензия е изготвена в изпълнение на Заповед на
Ректора на СУ “Св. Климент Охридски” №**

София, 2021 г.

Дисертацията се състои от увод, шест части, заключение, библиография и три приложения в обем от 426 стандартни страници. Ползваната литература е 179 заглавия, от които 68 на български език и 111 на английски, немски, руски и унгарски. Публикациите по темата са 3 на български език.

Текстът е добре структуриран. Вътрешният логически пласт е декомпозиран на отделни елементи адекватно и съразмерно, съобразно тяхното смислово значение. Професионално е проведено емпиричното социологическо изследване с критичното самосъзнание за хоризонта на неговата валидност. Намерена е оптимална архитектурна на разработката – пластично и логично се преминава от абстрактно теоретични към конкретно емпирични изследователски нива и е постигнат баланс.

1. Дисертационният труд изследва влиянието на принадлежността към малцинствена или мнозинствена група върху начина, по който младите хора във възрастта на юношеството и на започващата зрелост изграждат своите индивидуални проекти за живота. В този смисъл тя е опит за анализиране на широк кръг проблеми, в центъра на които са: значението на принадлежността към дадена общност за формирането на жизнените стратегии на младите хора, промяната на взаимоотношенията между поколенията и между половете; разширяване на представите на няколко поколения младежи за това, какви могат и искат да станат; зависимостта на бъдещи “образи” за себе си от икономическия статус, образователното ниво, спецификата на отношенията им с представители както на собствената общност, така и на мнозинството и др.

Съдържанието на първата и втората част е посветено предимно на теоретико-методологически и исторически теми за младежката ромска общност. Макар и да имат въвеждащ характер и да създават впечатлението за прекомерно акцентирание върху странични проблеми и тук има особено ценни теоретико-методологични анализи, свързани с идеите на Лоик Вакан.

От трета част започва конкретното изследването. Тук са основните приноси, доколкото изследователското внимание е насочено към ромската общност в кв. “Факултета” и по-специално към влиянието на принадлежността към малцинствена или мнозинствена група върху начина, по който младите хора във възрастта на юношеството и на започващата зрелост изграждат своите индивидуални проекти за живота.

2. Достойнствата на разработката:

A. Направен е професионален опит да се изследват спецификите в жизнените проекти за бъдещето при младежките подгрупи на две етнически общности в българското общество през двадесетте години на XXI в. – ромска и българска.

Докторантът е насочил вниманието си към четири основни феномена – преживяването на стигматизираност, фатализъм, групова принадлежност, положителен и негативен опит при контакт с представители на собствения и другия етнос при българските и ромските младежи. Съществена теоретична и практическа ценност на разработката е, че е в резултат на проследяване на съответните социално-психични промени през 2002 г. и 2017 г. Именно в този контекст се анализират жизнените перспективи при тези младежи и зависимостта им от етническата принадлежност, преживяването на стигматизираност и фатализъм, значението на позитивен и негативен опит при контакт с представители на собствения и другия етнос, както и отражението на общностните ценности върху индивидуалните планове за живота.

Б. Чрез информация от включено наблюдение и данните от емпирично социологическо изследване на младежите от ромската общност в кв. “Факултета” се констатира наличието на вътрешна хетерогенност в ромската общност и на тенденция на завръщане към патриархални ценности и самоопределянето на младите хора в контекста на патриархалност.

В. Разработката успешно верифицира основните хипотези, а именно: първо, принадлежността към българския или ромския етнос оказва съществено влияние при формирането на конкретните жизнени цели и преживяването на стигматизираност, етнически ценности, фатализъм, положителен и негативен вътре- и междугрупов опит; второ, определящата роля на образованието променя планирането на бъдещето и по-конкретно – степените на завършено образование формират под-групи сред младежите от кв. “Факултета”, които се различават в планирането на бъдещето си.

Г. Съществен момент в разработката е констатацията, че границите на ромската общност са по-пропускливи, което води до много по-диференцирано поведение сред младите хора при формирането на техните жизнени цели. Представено е разпадането на общността на ромските младежи от кв. “Факултета” на две основни групи – младежите със средно образование и жените. Като цяло се увеличава процентът на тези, които оспорват традиционните норми относно властта на възрастното поколение.

Д. Очертани са различните “флуктуации” в доминиращата все още консервативна нагласа сред ромските младежи, защото ценостите, носени от общността са много по-определящи за формирането на жизнените цели на младите роми, в сравнение с тези на обществото, което е резултат от засилващата се бедност и маргинализация на голяма част от ромите. Именно по тази причина по-голям дял от младежите, родени, израснали и

живеещи в кв. “Факултета”, нямат усещане, че планирането и реализирането на желаните цели в живота зависи от тях самите.

Е. Анализите имат теоретико-методологичен потенциал да служат като модел за изследването на социалните трансформации и по-специално на релефите от маргинализирани групи в градски контекст. В тази връзка не може да не се отбележи ценността на структурирания въпросник.

Ж. Поради своя конкретен изследователски характер разработката може да служи за изграждането на ефективни политики при работата при интеграцията на младите роми.

3. И несъгласията:

А. Съдържанието на първа и втора част е прекалено разширено и може да бъде основа за отделен труд. Според мен разработката заслужава публикуване като монография, но за да се открият основните изследователски постижения е необходимо съществено съкращаване на първа и втора част до обема на разширен увод.

Б. Посочените приноси, освен че не са добре формулирани, не отразяват адекватно богатото съдържание на разработката, очертаваща съществени социални и общностни траектории на българските и ромски младежи при формирането на жизнените им стратегии. Например аз бих посочила като принос защитата на тезата, че не толкова етническата принадлежност оказва влияние върху изграждането на плановете за живота, колкото принадлежността към малцинство, особено към гетоизирано, насилствено остракизирано малцинство.

4. В отговор на изискването на законодателя за определяне характера на научните приноси в дисертацията твърдя, че те са “обогатяване на съществуващите знания”.

5. Авторефератът вярно отразява съдържанието на дисертацията.

Заклучение: На основание на посочените важни постижения предлагам на уважаемите членове на Научното жури единодушно да присъдят образователната и научна степен “доктор” по социология от професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата на Радостина Борисова Антонова.

25 април 2021 г.

Подпис:

(Т. Неделчева)